

«Η βία παράγει βία»

Πρόσφατες έρευνες στην χώρα μας, αποκαλύπτουν μια αυξανόμενη έξαρση της επιθετικότητας σε Δημοτικά, Γυμνάσια και Λύκεια. Γονείς ανησυχούν και αναζητούν βοήθεια. Στο μυαλό πολλών υπάρχουν οι εικόνες από σύγχρονα μακελειά σε διάφορα σχολεία της Ευρώπης, με πιο πρόσφατο το γεγονός στην Γερμανία όπου πρώην μαθητής, με επίθεση αμόκ, εκτέλεσε μαθητές ηλικίας 10 ως 14 ετών και δασκάλους. Από πού πηγάζει αυτή η έντονη μορφή βίας; Ποιες αιτίες οφείλονται για τέτοιες ακραίες μορφές επιθετικότητας;

Είναι πλέον γνωστό από έρευνες πως η επιθετικότητα δεν είναι ένστικτο εκ γενετής, αλλά μια επίκτητη συνήθεια ή διάθεση, είναι δηλαδή μια μαθημένη συμπεριφορά. Έτσι εξηγείται και η ποικιλομορφία της, δηλαδή ο άνθρωπος δεν είναι προγραμματισμένος να ανταποκρίνεται στο συναίσθημα αυτό με συγκεκριμένη συμπεριφορά και τρόπο. Ήδη από την γέννηση του, ένα παιδί εμφανίζει ατομικές διαφορές στη διεκδικητικότητα και στην παθητικότητα. Όσο πιο μικρό είναι ένα παιδί, τόσο μεγαλύτερες είναι οι απαιτήσεις του για άμεση ικανοποίηση των επιθυμιών του. Για τα παιδιά δεν είναι εύκολο να «ζητούν ευγενικά» ή να «περιμένουν υπομονετικά». Είναι συνήθειες ή συμπεριφορές που οφείλουμε να τους μάθουμε με υπομονή και ευγένεια, μακριά από την αιτιολογία πως σε αυτή την ηλικία δεν καταλαβαίνουν, αλλά ακριβώς ότι σε αυτή την ηλικία μαθαίνουν. Αυτές οι διαδικασίες είναι σημαντικά μαθήματα κοινωνικοποίησης των παιδιών. Η επιμονή, σε αυτή την ηλικία, στους ηθικούς κανόνες και στη σαφή διατήρηση των ορίων, βοηθά ώστε αυτά τα ξεσπάσματα

θυμού και εξαναγκασμού να μειωθούν σταδιακά. Επίσης, παρατηρείται σημαντική βελτίωση στην ικανότητα τους να συγκρατούν και να ελέγχουν τον θυμό τους, καθώς και να περιορίζουν τις συμπεριφορές εξαναγκασμού απέναντι στις δυσάρεστες για αυτούς υποδείξεις των γονιών τους. Σημαντικό επίσης είναι, ο λόγος των γονιών να αποκτήσει ισχύ, έτσι ώστε το παιδί να γνωρίζει και να του εξηγείται για ποιον λόγο δεν θα γίνει αυτό που επιζητά. Μέσω αυτών των πρακτικών τα παιδιά εκπαιδεύονται στον αυτοέλεγχο που θα τους είναι απαραίτητος κυρίως στην εφηβεία. Τα παιδιά που παρουσιάζουν επιθετική συμπεριφορά σε μεγαλύτερες ηλικίες, φαίνεται ότι έχουν καθηλωθεί σε ένα απαιτητικό (εγωκεντρικό) στάδιο ανάπτυξης, η συμπεριφορά δηλαδή που έδειχναν σε μικρότερη ηλικία έχει υποσυνείδητα ενισχυθεί. Βάση αυτού είναι πολύ σημαντική η περίοδος ανάμεσα στο πρώτο και τρίτο περίπου έτος της ζωής ενός παιδιού, σημαντική κυρίως στο κομμάτι της πρόληψης μιας τέτοιας δυσλειτουργικής συμπεριφοράς. Αν οι γονείς δείξουν αδυναμία να αντιμετωπίσουν την πρώτη και φυσική συμπεριφορά εξαναγκασμού που εκδηλώνει το παιδί τους, αμελήσουν να του διδάξουν τις πρώτες κοινωνικές δεξιότητες, είναι πολύ πιθανόν να αντιμετωπίσουν ανεπιθύμητες συμπεριφορές αργότερα.

Το μεγάλο μυστικό σε όλη αυτή την διαδικασία, η οποία ομολογουμένως απαιτεί υπομονή, ψυχραιμία και καθόλου βίαιη συμπεριφορά στην διαπαιδαγώγηση, αποκαλείται «ενίσχυση». Εάν η συνέπεια μιας συμπεριφοράς ανταμείβει το παιδί που την εκδηλώνει (δηλαδή το ευνοεί), τότε αυτή η συμπεριφορά είναι πιθανόν να ενισχυθεί, δηλαδή να αρχίσει να εμφανίζεται πιο συχνά. Επιβραβεύεται το παιδί σας συνεχώς όταν εμφανίζει καλή διαγωγή, πχ. χαμογελάστε του και πείτε: «Σταύρο, ήταν πολύ ευγενικό εκ μέρους σου που άφησες τον αδερφό σου να κάνει βόλτα με το ποδήλατο σου, είμαι πολύ ενθουσιασμένη και ευχαριστημένη μαζί σου, μπράβο!» τότε οι πιθανότητες να ξαναδώσει το ποδήλατο του, δηλαδή να μάθει να μοιράζεται αυξάνονται σημαντικά. Τέλος θα πρέπει να τονιστεί ότι η τιμωρία των επιθετικών συμπεριφορών του παιδιού είναι αναγκαία, αυτή όμως θα πρέπει να εφαρμόζεται στα πλαίσια μιας ζεστής σχέσης με τους γονείς και μετά από λογικές συζητήσεις και εξηγήσεις. Και ασφαλώς η τιμωρία δεν πρέπει να είναι βίαιη, υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι η σωματική τιμωρία, η «λεκτική κακοποίηση», οι άγριες απειλές αυξάνουν τις πιθανότητες το παιδί να μάθει ότι η βία μπορεί και να είναι ο σωστός τρόπος αντίδρασης. Σε τέτοιες απαράδεκτες συμπεριφορές το μήνυμα που οφείλουμε να θυμόμαστε είναι πως η βία παράγει βία!